διδασκαλιῶν τῶν προτεσταντικῶν μικροαιρέσεων. Ἐν αὐτοῖς εὑρίσκομεν δύο τάσεις, τὴν ἰδανικὴν καὶ τὴν ἐμπειρικὴν, τοὺς δύο τούτους πόλους περὶ τοὺς ὁποίους ἀεννάως φέρεται ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις, τὰ δύο ἄκρα, τὰ ὁποῖα αἰωνίως διαδέχονται ἄλληλα ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σκέψει. Ἰδανικὴ τάσις ἐν τῇ θρησκείᾳ εἶνε ὁ μυστικισμὸς, ἀντίθετος πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπέρχεται ὁ ἄκρος θετικισμὸς ἢ ὁ ὀρθολογισμός. Καὶ ὁ μὲν, καὶ ὁ δὲ ὑποτιθέασιν ὡς βάσιν τὴν νέαν προτεσταντικὴν ἀρχήν. Ὁ ἀρχαῖος μεσαιωνικὸς μυστικισμὸς προσλαμβάνει νέαν ὤθησιν ἐκ τῆς ἐννοίας περὶ ἐσωτερικῆς καὶ ἐν ἐπιγνώσει πνευματικῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς πίστεως καὶ, προβαίνων ἀκόμη ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἐνοικίζει τὸν Χριστὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ δὲ ἀνθρώπῳ δίδωσιν, ἐνταῦθα εἰσέτι ἐπὶ τῆς γῆς εὑρισκομένῳ, ἄμεσον εἰς τὸν οὐρανὸν εἴσοδον· ἑνὶ λόγῳ, ἀναπτύσσει τὴν ἰδέαν τῆς αὐτοθεοποιήσεως, τοῦ ἀνθρωποθεϊσμοῦ. Τὸ ἔργον, ὡς πάντοτε συμβαίνει, ἄρχεται δι' ἐκδηλώσεων ὀλιγώτερον εὐρέων καὶ ὀλιγώτερον περιεκτικῶν. Κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀναβαπτισταὶ καὶ οἱ Μεννονῖται κάμνουσι καθαρῶς **πρακτικὴν** ἐφαρμογὴν τῆς ἰδέας τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου, ἀπαιτοῦντες ἐξωτερικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἰσότητα ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πίστεως· κατ' ἀρχὰς ὁ Σπένερ καὶ οἱ Πιετισταὶ ἀπαιτοῦσι μόνον προσοχὴν πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἴσδυσιν εἰς τὸ ἴδιον πνεῦμα καὶ τὸ αἴσθημα. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι ἀναφαίνονται ἤδη καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς εἰσδύσεως ταύτης: οἱ μυστικισταὶ βλέπουσιν οὐράνιον φῶς καὶ οὐράνιον Χριστόν. Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ οὐρανίου Χριστοῦ γίνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κοινὴ, ὁλονὲν εὐρυτέρα, καὶ συγχέεται ἐπὶ τέλους μετὰ τῆς ἰδέας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ παραδοξότερος πάντων τῶν κατὰ καιροὺς ὑπαρξάντων θεοσόφων, ὁ Ἐμμανουὴλ Σουέδενβωργ, προὐχώρησε μέχρι τοῦ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἰδέαν ὅτι Θεὸς, ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι εἶνε ἓν καὶ τὸ αὐτὸ κατὰ φύσιν, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶδε διὰ τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ ім. І. І. МЕЧНИКОВА

τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς Θεότητα . . . Αἱ μυστικιστικαὶ αὗται τάσεις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ προτεσταντισμοῦ εὗρον ἀπήχημα καὶ μεταξὺ τοῦ καθολικοῦ κόσμου, ὅπου καὶ γίνονται ἀφορμὴ πρὸς μόρφωσιν ἰδιορρύθμων σωματείων μυστικιστῶν, συγχεομένων μετὰ τῶν τῆς μασσονίας. Κατ' ἀντίθετον ὅλως διεύθυνσιν, τοῦ προτεσταντισμοῦ τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ὑπερήφανον διὰ τὴν κατὰ τῆς παραδόσεως νίκην αὐτοῦ, δημιουργεῖ βαθμηδὸν ἀντιθέτους τῷ μυστικισμῷ τύπους ὁμολογίας, ἐν οἷς ὁ ὀρθολογισμὸς προσλαμβάνει ὄψιν θρησκευτικῆς διδασκαλίας. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος αἴσθημα, ἀποκροῦον πᾶσαν ἰδέαν περὶ τῆς ἀνάγκης ἐξωτερικῶν μέσων ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἐπεκτείνει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ταύτην καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θείου, καίπερ δὲ ἀναχωροῦν ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου, ἐξ οὗ καὶ ὁ μυστικισμός, ἐν ἀντιθέσει ὅμως πρὸς αὐτὸν ἀποχωρίζει αὐστηρῶς τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ. Οὐχ ἧττον, τὸ ἀποτέλεσμα παρ' ἀμφοτέροις παραμένει τὸ αὐτό, ἡ αὐτὴ δηλονότι περὶ ἀνθρώπου ἔννοια, ὡς τοῦ ἐσχάτου τέλους καὶ σκοποῦ πάσης ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Ἡ ὀρθολογιστικὴ αὕτη τάσις ἄρχεται ἀναλύουσα τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καὶ μὴ ἀνευρίσκουσα ἐν αὐτῇ, συμφώνως πρὸς τὴν ὀρθολογιστικὴν ἀποψίν της, οὐδὲν ἕτερον, εἰμὴ ὅ,τι εὑρίσκεται ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, συμπεραίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ μόνος αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, καὶ ὅτι πέραν τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ λογικοῦ οὐδεμία τις ἄλλη ὑφίσταται ἀποκάλυψις. Τοιοῦτος ὁ θρησκευτικὸς ὀρθολογισμὸς τῶν Σωκινιανῶν, τοῦ Οὔγου Γροτίου μετὰ τῶν Ἀρμινιανῶν καὶ λοιπῶν.

Ἀλλ' ὅ,τι ἡμισυνειδήτως μόνον ἐπεδίωξαν αἱ διάφοροι προτεσταντικαὶ ὁμολογίαι, ὅ,τι συγκεχυμένως ὑπεδείκνυον αἱ ἀόριστοι καὶ φαντασιώδεις τῶν μυστικιστῶν θεωρίαι, εἰς ὅ,τι ὁ θρησκευτικὸς ὀρθολογισμὸς δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ τὴν προσήκουσαν ἔκφρασιν, τοῦτο ἐξεφράσθη μετ' ἀποτροπαίας σαφηνείας ἐν τοῖς φιλοσοφικοῖς συστήμασι τοῦ προτεσταντισμοῦ· δυνάμεθα δὲ ἄνευ ὑπερβολῆς νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ Λου-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УНІВЕРСИТЕТУ

θηρανικὸν σύμβολον πίστεως (credo), τὸ περικλεῖον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωποθεϊστικὴν ἰδέαν, οὐδαμοῦ εὗρε δι' ἑαυτὸ τοσαύτην συμπάθειαν καὶ οὐδαμοῦ ἔτυχε τόσον πλήρους ἀναπτύξεως, ὅσον ἐν τῇ ἰδανικῇ γερμανικῇ φιλοσοφίᾳ. Παρ' αὐτῇ ἐν ὀνόματι τῆς νέας Λουθηρανικῆς ὁμολογίας μορφοῦνται ὁλόκληροι κόσμοι, ἐν ὀνόματι αὐτῆς γίνεται ἡ συνένωσις μετ' αὐτῆς τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, καὶ δυνάμει τῆς ξηρᾶς λογικότητος μετατρέπεται τὸ πεπερασμένον εἰς ἄπειρον. Ἡ φιλοσοφικοπροτεσταντικὴ αὕτη τάσις ἐξελίσσεται ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐξελίξεως τῆς προτεσταντικῆς ἰδέας παρὰ ταῖς ἤδη ὑποδειχθείσαις μικροαιρέσεσιν,—ἄρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Σπινόζα καὶ καταλήγει μέχρι τοῦ Φέϊερβαχ.

Τ' ἀποτελέσματα τῶν φιλοσοφικῶν τούτων θεωριῶν δὲν ἔμειναν ἄνευ ἐπιρροῆς ἐπὶ τῆς προτεσταντικῆς ὁμολογίας, ἀλλ' ἐφηρμόσθησαν, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν θεολογικῶν ἐρευνῶν. Ἕκαστον φιλοσοφικὸν σύστημα γεννᾷ σειρὰν ὅλην τῶν οὕτω καλουμένων νεολόγων, οἵτινες καὶ εἰσάγουσι τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῶν θεωρίας εἰς τὴν χριστιανικὴν δογματικὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Ἡ σειρὰ αὐτῶν ἄρχεται ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Σπινόζα καὶ φθάνει μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Ἀρχηγὸς τῆς Σχολῆς αὐτῶν ὑπῆρξεν ὁ Σέμμλερ, ἰδιαιτέρως δὲ περιώνυμοι ἀθληταὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἐφάνησαν ὁ Βάουρ καὶ ὁ Στράους. Τοιουτοτρόπως, ἡ ἁγία Γραφὴ ἐν χερσὶ τῶν νέων τούτων λουθηρανῶν θεολόγων παρουσιάζεται ὑπὸ νέαν ὄψιν καὶ ἔννοιαν. Πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν καὶ ἀγανάκτησιν τῶν πιστευόντων ἔθεσαν αὐτὴν ἐν τῇ αὐτῇ σχεδὸν γραμμῇ, ἐν ᾗ καὶ τὸν Ὅμηρον, τὸν Βιργίλιον καὶ τὴν Μαχαβαράταν. Οἱ νέοι θεολόγοι ἐδογμάτισαν, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι μυστήρια ἀκατάληπτα εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, δὲν ὑπάρχουσιν ὑπερφυσικὰ φαινόμενα κ. τ. τ.

Τοιουτοτρόπως, ἡ καθαρῶς θρησκευτικὴ διδασκαλία συγχέεται μετὰ τῆς νεωτέρας φιλοσοφικῆς τοιαύτης, ὡς ἀποτέ-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

λεσμα δὲ καὶ ἔκφανσις τῆς συγχύσεως ταύτης παρουσιάζεται ἡ νέα ἐλευθέρα Ἐκκλησία, ἡ ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ρόγγε καὶ ὀφείλουσα τὴν προέλευσιν αὐτῆς εἰς τὸν νεολογισμόν. Τὸ φαινόμενον τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἀλλ' ἢ φιλοσοφία ὑπὸ τὸ ὄνομα θρησκείας καὶ ἀπόπειρα πρὸς διάδοσιν τοῦ ὀρθολογισμοῦ εἰς τὰ πλήθη τοῦ λαοῦ. Ἡ διδασκαλία αὕτη ἤρχισε τὸ κήρυγμα αὐτῆς διὰ τῶν λόγων, ὅτι ἀποκάλυψις δῆθεν δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶνε ἁπλῶς λόγος περὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ὅτι ἐν τούτῳ δῆθεν συνίσταται ὅλη αὐτοῦ ἡ σημασία. Ἡ τάσις αὕτη φρονεῖ, ὅτι ἐνεκαίνισε τὴν ἑορτὴν τῆς προόδου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, ἐν τῷ ἑτέρῳ ἄκρῳ τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου, ἐν τοῖς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένοις ὁρίοις αὐτοῦ, ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ, ἐκ τῶν ἰδίων τοῦ προτεσταντισμοῦ κόλπων ἀναφαίνεται ἡ τῶν Μορμόνων αἵρεσις ὑπὸ χαρακτῆρα ἔτι σκαιότερον καὶ μᾶλλον ὑλιστικόν. Κηρύττουσα διδασκαλίαν ἀξίαν τῶν χρόνων τῆς εἰδωλολατρείας (τὸ περὶ πολυγαμίας δόγμα) ἀπορρίπτει ὄχι μόνον τὰ χριστιανικὰ δόγματα ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἔτι τὰς ἠθικὰς βάσεις.

Οὕτω μέχρι τέλους ἐξηντλήθη τὸ περιεχόμενον τοῦ προτεσταντισμοῦ, ὁ δὲ προτεσταντικὸς κόσμος μετ' ἐκπλήξεως εἶδεν ὅτι ἀνεπαισθήτως μετεφέρθη ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς πίστεως εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἀπιστίας . . . Ἐγεννήθη τότε πόθος πρὸς ἀντίπραξιν κατὰ τῆς ἀπιστίας, πρὸς ἀντενέργειαν κατὰ τοῦ ἀρνητικοῦ πνεύματος. Καὶ ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἐγένετο καταφανὴς ἐν πάσαις ταῖς προηγηθείσαις τάσεσι ταῖς ἐξ ἴσου ἀποκλινούσαις πρὸς τὸν ἀνθρωποθεϊσμόν. Αὕτη ἐξεδηλώθη ἔν τε ταῖς πρώταις προτεσταντικαῖς αἱρέσεσιν, καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις τοιαύταις, ἔτι δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θεολογικῇ ἐν Γερμανίᾳ ἐπιστήμῃ, ὡς ἑξῆς:

Ἐν ταῖς ἀρχεγόνοις προτεσταντικαῖς κοινότησιν ἡ ἀντίδρασις αὕτη ἐξεδηλώθη διὰ τῆς τάσεως πρὸς ἕνωσιν τῶν

θρησκευτικῶν ὁμολογιῶν, λουθηρανικῆς ἀφ' ἑνὸς καὶ μετερρυθμισμένης ἀφ' ἑτέρου. Τὸ περὶ τούτου ζήτημα ἠγέρθη ἤδη ἀπὸ τοῦ 1818. Ὁ σκοπὸς τῆς ἑνωτικῆς ταύτης κινήσεως εἶναι εὐνόητος. Ἕνωσις τῶν δύο προτεσταντικῶν ὁμολογιῶν, ἐξ ὧν ἡ μία εἶνε περαιτέρω τις τῆς ἑτέρας ἐξέλιξις, σημαίνει συγκράτησιν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ καὶ ταῖς βάσεσι τῆς ἐλαστικῆς τοῦ προτεσταντισμοῦ δυνάμεως, πρὸς δὲ ἄρσιν καὶ ἐξαφάνισιν ἐν αὐτῷ τῷ σπέρματι τῶν ζητημάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα, ὡς εἴδομεν, ἀναποφεύκτως ὁδηγοῦσιν εἰς τὸν ὀρθολογισμὸν, καὶ τέλος συνασπισμὸν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ προτεσταντικοῦ κόσμου πρὸς νέαν διοργάνωσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου. Διὰ τοῦτο ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἕνωσιν καὶ ταὐτοχρόνως αὐτῇ, ἀνεφάνη καὶ ἄλλη σκέψις, ἡ σκέψις περὶ τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοργανώσεως τῶν προτεσταντικῶν κοινοτήτων κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν πνεῦμα, καὶ περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν λειτουργικῶν τύπων εἰς ἀντικατάστασιν τῶν ἀφῃρημένων τοιούτων τοῦ προτεσταντισμοῦ κ. τ. π. Τὸ περὶ τούτου ζήτημα, καθὼς καὶ τὸ περὶ ἑνώσεως, εἰσέτι δὲν ἐλύθη ὁριστικῶς καὶ δὲν διεσαφηνίσθη ἐπαρκῶς. Οὐχ ἧττον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἑλκύει εἰς ἑαυτὸ πλείστας συμπαθείας καὶ γεννᾷ τάσιν πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν σημερινῶν ξηρῶν τύπων τοῦ προτεσταντισμοῦ.

Παρὰ δὲ ταῖς μυστικιζούσαις προτεσταντικαῖς κοινότησιν ἡ κατὰ τῆς προτέρας ἀρχῆς ἀντίδρασις ἐξεδηλώθη διὰ τῆς αὐτῆς τάσεως πρὸς ἐπαναφορὰν τοῦ ἀρχαίου βίου τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς συγχρόνου τῆς ἀνθρωπότητος καταστάσεως. Ἡ τῶν Ἰρβιγγιανῶν αἵρεσις, ἡ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐμφανισθεῖσα, θέλει νὰ πείσῃ τοὺς πάντας, ὅτι ἐν τῇ θρησκευτικῇ αὐτῆς κοινότητι ἐκδηλοῦνται τὰ αὐτὰ θαυματουργικὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων. Τὰ μέλη αὐτῆς ἰσχυρίζονται ὅτι γίνονται κάτοχοι τοῦ χαρίσματος τῶν γλωσσῶν, καθ' ὃν τρόπον τοῦτο συνέβαινε κατὰ τοὺς

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

ἀποστολικοὺς τῆς Ἐκκλησίας χρόνους, ὅτι διενεργοῦσι θαύματα, καὶ λαλοῦσι κατ' ἔμπνευσιν. Ἡ ἐμφάνισις μιᾶς τοιαύτης κοινότητος ἐν τῷ προτεσταντικῷ κόσμῳ χρησιμεύει ὡς ἀπόδειξις ἀφ' ἑνὸς τῆς μεταβολῆς ἐκείνης, ἥτις λαμβάνει χώραν καθ' ὅλους αὐτοῦ τοὺς κύκλους, ἐν σχέσει πρὸς τὰ τελευταῖα πορίσματα τοῦ ὀρθολογισμοῦ, τῆς μεταστροφῆς δηλονότι ἀπὸ τῆς ὑποκειμενικότητος πρὸς τὰς ἱστορικὰς βάσεις τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως. Οἱ δὲ νέοι μυστικισταὶ, οἱ Ἰρβιγγιανοὶ, οὐδὲν λέγουσι παρόμοιον πρὸς τὰ τῶν Κουακέρων καὶ τῶν Μεθοδιστῶν, οὔτε περὶ οὐρανίου Χριστοῦ, οὔτε περὶ ἐσωτερικοῦ φωτός· οὗτοί εἰσιν ἀπερροφημένοι μόνον ὑπὸ τοῦ ὀνειροπολήματος τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ βίου τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας μετ' ἀποστόλων, προφητῶν, διδασκάλων καὶ λοιπῶν, ἐν δὲ τῇ χιμαιρικῇ ταύτῃ τάσει, συνηνωμένῃ μετὰ τῆς πεποιθήσεως περὶ τῆς πραγματικότητος τῶν θαυμάτων, τῶν δῆθεν τελουμένων παρ' αὐτοῖς, ἐκφράζεται ἡ μυστικιστικὴ ὀργάνωσις τῆς νέας αἱρέσεως, τῆς μεταδοθείσης ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐξ ἄλλου, ἡ νέα αὕτη αἵρεσις εἶνε ἡ ἀποτομωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα κατὰ τοῦ νεωτέρου ὀρθολογισμοῦ διαμαρτύρησις, εἶναι ὁ θλιβερώτερος τῆς πίστεως στόνος ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν ἐκ τῆς σκέψεως προελθουσῶν ἀνατροπῶν καὶ ἐρημώσεων. Οἱ Ἰρβιγγιανοὶ θέλουσι διὰ τοῦ ὀφθαλμοφανεστέρου τρόπου ν' ἀποδείξωσι τῷ ἀπιστοῦντι κόσμῳ ὅτι ἡ ἀποκάλυψις δὲν εἶνε χίμαιρα, ὅτι τὰ θαύματα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἐν τῇ Γραφῇ δὲν εἶνε ποσῶς φαντασμαγορίαι ἢ αὐταπάται, ὅτι δὲ πάντα ταῦτα παρατείνονται ἀκόμη καὶ μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ τὰ ὄμματα πάντων.—«Ἔρχου καὶ ἴδε»—λέγουσιν οὗτοι τοῖς προσηλύτοις αὐτῶν καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς.

Τέλος, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θεολογικῇ ἐπιστήμῃ, ἥτις μέχρι τοῦδε μετέφερεν ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐδάφους τὰ συμπεράσματα τῶν φιλοσόφων τῶν νεωτέρων χρόνων, παρουσιάσθη ἡ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

αὐτὴ μετατροπὴ καὶ ἐπάνοδος εἰς τοὺς ἀρχαίους τύπους. Ἐνταῦθα, ἡ ἀναδρομικὴ αὕτη κίνησις ἐξεδηλώθη ἐν τῇ τάσει πρὸς εἰρήνευσιν μετὰ τῆς ἀποκαλύψεως κατόπιν μακροχρονίου ἔχθρας καὶ διαστάσεως. Ἡ νέα αὕτη θεολογία, ἡ κληθεῖσα vermittelnde, τουτέστι μεσάζουσα μεταξὺ ὀρθοῦ λόγου καὶ θείας ἀποκαλύψεως, ἐγεννήθη ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Σλαερμάχερ, ἐν ταῖς ἡμέραις δ' ἡμῶν παρίσταται ὡς ἡ κυριαρχοῦσα τάσις ἐν τῇ γερμανικῇ θεολογίᾳ.

Τοιαύτη, ἐν τῇ συνοπτικωτέρᾳ αὐτῆς ὄψει, ἡ πορεία τῆς ἐξελίξεως τῶν προτεσταντικῶν ἰδεῶν. Ἑκάστη τῶν προαναφερθεισῶν φάσεων ὑποδιαιρεῖται, ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς, εἰς πλῆθος ἄλλων μερικωτέρων ὑποδιαιρέσεων.

Μεταβαίνομεν τώρα εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐπισκόπησιν ἑνὸς ἑκάστου ἰδιαιτέρως τύπου ὁμολογίας τοῦ προτεσταντισμοῦ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν ἀκολουθίᾳ.

Β'.

Ὁ Λουθηρανισμός.

Εἴπομεν ἤδη ὅτι ὅλη ἡ λουθηρανικὴ δογματικὴ χρησιμεύει ὡς ἔκφρασις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἰδέας περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς προσωπικῆς συναισθήσεως ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὰ πιστευτέα καθόλου. Παρετηρήσαμεν ὡσαύτως ὅτι τὴν ἰδέαν περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς προσωπικότητος ὁ Λούθηρος βασίζει οὐχὶ ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ μεγαλείου αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἐπὶ τῶν δώρων τῆς θείας Χάριτος, καὶ ὅτι μόνον δυνάμει τῆς βαθμιαίας ἀναπτύξεως καὶ διασαφήσεως τῶν προτεσταντικῶν ἀρχῶν τὰ δῶρα ταῦτα τῆς θείας χάριτος συνταυτίζονται μετὰ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς δὲ καὶ ὅτι ἐκ τῆς κατὰ Λούθηρον μηδαμινότητος τοῦ ἀνθρώπου ἀνεπαισθή-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І. І. МЕЧНИКОВА

τως προκύπτει τὸ ἄμετρον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων μεγαλεῖον. Ἐνταῦθα ἐπαναλαμβάνομεν καὶ αὖθις νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ λουθηρανικὴ ὁμολογία κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ὑπερμαχεῖ πραγματικῶς τῶν δώρων τῆς θείας χάριτος, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν καθολικισμόν, ὅπου, ὡς ἐφρόνει ὁ Λούθηρος, ἐλησμονοῦντο ταῦτα, καὶ, προκειμένου περὶ τοῦ ἔργου τῆς θείας ἀπολυτρώσεως, ὡς κύριος παράγων ἀνεγνωρίζετο αὐτὸς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἁπλῶς ὀπτικὴ ἀπάτη· κατ' οὐσίαν, ὁ λουθηρανὸς, ὑπερμαχῶν τῶν δώρων τῆς θείας χάριτος, ὑπερεμάχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ μόνου,—διότι μετέφερε τὰ δῶρα ταῦτα ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ προσωπικότητος. Καθ' ὅσον ἀνεπτύσσετο ἡ ἰδέα περὶ τοῦ ἀπαραιτήτου τῆς ἐσωτερικῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπικοινωνίας, ἡ ἰδία ἑαυτοῦ προσωπικότης ἐξυψοῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἕως οὗ, τέλος, κατέστη αὕτη ὄν, τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ περιλαμβάνον καὶ αὐτεξούσιον. Αἰτία δὲ τούτου εἶναι τὸ ὅτι ὁ λουθηρανὸς τὴν ἐπικοινωνίαν ταύτην ἐνόει ὑπὸ τὴν ἀφηρημένην ἔννοιαν, **ἰδανικῶς,** χιμαιρικῶς.

Ποῦ δὲ ἔγκειται τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας τοῦ συστήματος τούτου, ποῦ τὸ θεμελιῶδες ἐκεῖνο τοῦ λουθηρανισμοῦ δόγμα, ἐξ οὗ, ὡς ἀπὸ θεμελιώδους ἀρχῆς ἀπορρέουσι πάντα τ' ἄλλα, καὶ ἐν ᾧ ἡμεῖς θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν τὴν κυριωτέραν ἔκφρασιν τῆς ἰδέας ἐκείνης, περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἔν τε τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἐν τοῖς νῦν λεγομένοις;

Ἐν τοῖς ἡμετέροις θεολογικοῖς συστήμασι, τοῖς πραγματευομένοις περὶ τῶν δογματικῶν διαφορῶν τῶν λουθηρανῶν συμφώνως πρὸς τὴν κρατοῦσαν τάξιν ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν δογματικῶν ἔργων, τοιοῦτό τι σημεῖον οὐδαμοῦ ὑποδείκνυται. Καὶ οἱ καθολικοὶ θεολόγοι δὲ ἐσχάτως μόλις, καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μοῖλλερ, ἐπελάβοντο τῆς ἀναζητήσεως τῆς θεμελιώδους ταύτης ἀρχῆς τοῦ λουθηρανισμοῦ. Αὐτοὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι μόλις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀντελή-

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ОНУ імені І.І. МЕЧНИКОВА
ліотека
АЛЬНОГО
ТУ
КОВА
02/09/25
902520
НБ ОНУ